

Melléklet 4. Javaslatok az Ukrajnából menekült gyermekek oktatási hozzáféréseinek javítására

Vállalásunknak megfelelően szakpolitikai áttekintésünk fókuszában az Ukrajnából menekült gyermekek oktatási elérésének javítása van. Az ennek kapcsán felmerülő javaslatok azonban alkalmasak a külföldi, nem magyar iskolába járt, illetve a menekült gyermekek ellátásának javítására, mert az általunk felvetett problémák többsége általában az ellátórendszerek (oktatás, menekültellátás) komoly deficitjeire mutat rá.

I. Az információhoz való hozzáférés biztosítására vonatkozó javaslatok

Már a határ átlépésekor, illetve a menedékkérelem benyújtásakor fontos lenne átadni egy brosúrát a magyarországi tartózkodással kapcsolatos tudnivalókról magyar, ukrán és orosz nyelven. Ezt a brosúrát szükséges elhelyezni minden olyan helyen, ahol az Ukrajnából menekültek megfordulnak - kormányhivatalok, idegenrendészet stb.

1. A magyarorszag.hu honlapon vagy egy külön erre a célra létrehozott hivatalos, központi honlapon is el kell helyezni ezeket az információkat, szintén három nyelven, világosan megjelenítve a különböző ellátásokért felelős szerveket és elérhetőségüket.
2. A magyar és angol nyelvű 1818 kormányzati ügyfélvonalat készítsék fel az Ukrajnából menekültek tájékoztatására, és tegyék lehetővé az ukrán vagy orosz nyelvű kérdést is; a lehetőségről már a határon tájékoztassanak.
3. Az Ukrajnából menekülteket érintő jogszabályoknak, kitöltendő űrlapoknak legyen hivatalos fordítása, melyhez az ügyintézésben illetékes szervek és hivatalok is hozzáférnek.
4. Legyenek nyilvános adatbázisok az Ukrajnából menekültek olyan számadatairól, amelyek elengedhetetlenül szükségesek a különböző szükségletek és igények ellátására adott szolgáltatások tervezésekor (például: Tanköteles gyermekek száma korcsoportonként, területi eloszlásuk, különböző SNI szükségletű gyermekek száma stb.).
5. Az állami, önkormányzati, illetve közfeladatot ellátó szervek teljesítsék a közérdekű adatigényléseket.

6. Az Oktatási Hivatal honlapján külön menüpont szóljon az ukrán menekültek oktatással kapcsolatos tudnivalóiról.
7. A BM Köznevelési Államtitkárságon, a Kulturális és Innovációs Minisztériumban, az Oktatási Hivatalnál, az NSZFH-nál legyen felelőse a témának, akihez kérdéssel, javaslattal fordulni lehet.

II. Az oktatási rendszerbe való belépésre és integrációra vonatkozó javaslatok

A nem magyar anyanyelvű, illetve hosszabb ideig külföldi iskolában tanult gyermek minősüljön kiemelt figyelmet igénylő tanulónak, és illessék meg mindazok a jogok (felzárkóztató foglalkozások, vizsgakönnyítések (KNt. 8. § 3., 27. § 5., 7., 37. §, 51. § 5), amelyek a jogszabályok szerint megilletik a beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő tanulókat.

1. Szükség lenne egy átfogó és többdimenziós, az írni-olvasni tudást, a nyelvet és más kulcskompetenciákat felölelő előzetes felmérésre a beiratkozást követően annak érdekében, hogy a fogadó intézménynek és pedagógusainak világos képük legyen a tanulási szükségletek alapján a személyre szabott fejlesztés, pedagógiai támogatás megtervezéséhez. Ehhez készüljenek megfelelő mérőeszközök, amelyeket az iskolák rendelkezésére kell bocsátani. A felmérés eredményei kerüljenek be a KRÉTA rendszerébe, hogy az ellátásukhoz szükséges forrásokat (szakmai, eszköz, pénzügyi, szabályozási stb.) mindezek ismeretében lehessen megtervezni.
2. Tegyük ismertté és megismerhetővé az ukrain magyar nemzetiségi iskolák által használt tanterveket és az ukrán iskolákban használt tantervek magyar fordítását az egyéni fejlesztés tervezése érdekében.
3. Feltétlenül szükség van fejlesztő-segítő szakemberek és az adekvát ellátás biztosítására mind azon tanulók számára, akiknél az előzetes vizsgálatok és felmérések ezt indokolják, mind azoknak, akiknél az észlelt szükségletek később, az iskoláztatás folyamán teszik ezt szükségessé. A szakemberhiányra tekintettel az adekvát ellátáshoz szükség lehet civil szervezetekkel, szakemberekkel való együttműködésekre, megállapodásokra is. Az iskolák számára ennek lehetőségét biztosítani kell, és egyértelművé kell tenni, hogy ebben az esetben a tankerületek és a centrumok támogatják a civilek fogadását.

4. Az egyéni fejlesztést szolgáló többlettámogatást (130.000 forint/hónap) kapják meg az óvodák is, hiszen a koragyermekkorai nevelésnek különösen nagy szerepe van, mint ahogyan annak is, hogy az óvodák közössége is az interkulturalitás, a traumatudatosság és a nyelvi fejlesztés tekintetében felkészülten tudja fogadni és ellátni a gyermekeket.
5. A 130 ezer Ft fejlesztési támogatás teljes összege felhasználásának mikéntjéről dönthessenek az érintett iskolák és óvodák, amennyiben biztosítanak heti 5 órányi magyar nyelvtanulási és fejlesztési lehetőséget a tanulóknak. A heti 5 óra egyéni fejlesztési óra felhasználását az Ukrajnából menekült tanuló átfogó, hosszabb távú fejlesztési terve határozza meg, azaz a fejlesztési cél érdekében végzett tevékenység módjának és formájának kiválasztásában legyen az iskolai szakembereknek szabadsága, hiszen ők látják pontosan a gyermek szükségleteit és annak változásait.
6. Fontos felhívni a befogadó iskolák figyelmét arra – és ha szükséges, a szabályozást módosítani -, hogy a 130.000 forint többlettámogatás célja az *egyéni szabott* fejlesztés, ami nem egyenlő az *egyéni* fejlesztéssel. A tanuló egyéni szükséglete dönti el, hogy a fejlesztésének folyamata inkább egyéni, inkább kiscsoportos – vagy nagy csoportos – formában zajljék.
7. Vezessenek be pótlékot az iskolákban-óvodákban azon pedagógusok és NOKS dolgozók számára, akik az Ukrajnából menekült gyermekekkel kapcsolatos koordinálási, tolmácsolási, mentorálási feladatokat ellátják. Az Ukrajnából menekült gyermekek fejlesztésére adott 130 ezer Ft-os támogatásból kaphassanak a gyermekekkel osztálykeretben foglalkozó tanárok is.
8. Biztosítsák az iskolák számára annak megszervezését (feltételeit, eszközeit, költségeit), hogy megszervezzék az ukrán menekült diákok számára az oktatási rendszerbe való belépést követően egy intenzív felkészülés lehetőségét, melynek fő célja a magyar nyelven való alapvető kommunikáció képessége. Ez alatt az idő alatt a felkészítés mellett a beilleszkedés érdekében azokat a magyar nyelvű órákat látogatnák, amelyek jellemzően inkább készségtárgyak (az itt tapasztalt sikerélményt pedagógusok különösen kiemelték). Komoly segítséget jelenthet a külföldi, magyarul nem beszélő tanulók ellátásában már tapasztalattal rendelkező iskolák, illetve a nyelvi előkészítő évfolyammal működő iskolák, és a MID tárgyat a pedagógiai programjaikban megjelenítő iskolák tapasztalata.

9. Fontos olyan taneszközök fejlesztése, gyűjteménye és elérhetővé tétele, mely a magyar mint idegen nyelv tanulását a szaktárgyak tanulása közben is segíti (applikációk, honlapok).
10. Több országhoz hasonlóan biztosítani kell az Ukrajnából érkezett diákok saját tantervükben való továbbhaladásának lehetőségét, építve a rendelkezésre álló online tananyagokra és tankönyvekre, valamint az online oktatásra. A menekültellátás központi forrásaiból kapjanak támogatást azok a szervezetek is, akik az Ukrajnából menekült családokat segítik az ukrán oktatásban való részvételben, illetve az ukrán nyelvhasználat és kulturális közeg biztosításában. Szükség esetén az iskola bocsássa rendelkezésre az eszközöket, a helyet - a fenntartó (Tankerület, Centrum stb.) által biztosítva, az esetleges plusz személyi költségek fedezésével, a menekültellátás központi alapjának a terhére - az önálló vagy e szervezetek által támogatott tanulásra. Amennyiben sikerül rendszerszinten megoldani az ukrán pedagógusok, asszisztensek bevonásának (alkalmazásának) kérdését, ők ebben komoly szerepet tudnának vállalni igény esetén engedélyezzék az ukrán tanterv szerint működő oktatási intézmények működését.
11. Az alapfokú oktatásban érintett tanulók esetében amennyiben egy család a magyar iskola látogatásával párhuzamosan megoldja gyermekének az ukrán tanterv szerinti továbbhaladását is, legyen lehetőség bizonyos tárgyak esetében felmentést kapni a magyar nyelvű órák látogatása vagy osztályzása alól (például: matematika). A középfokú oktatásban érintett tanulók esetében amennyiben a család megoldja gyermekének az ukrán tanterv szerinti továbbtanulását, mentesüljön a magyar iskolarendszerben teljesítendő tankötelezettség alól. Mind a két esetben az ukrán tanterv szerint történő előrehaladás az ukrán oktatási minisztérium igazolása alapján kerüljön elfogadásra.

Az óvodai és általános iskolai felvétellel, illetve a középiskolai továbbtanulással kapcsolatos javaslatok

1. A szülők, az óvodák és az általános iskolák számára tegyék ismertté azon általános és középfokú iskolák listáját, amelyek a kötelező feladatokon túl további feladatokat vállalnak a magyar anyanyelvű, illetve a magyarul nem beszélő ukrán menekült gyermekek érdekében. Ehhez aktualizálják a

tankerületek honlapjain található, a külföldi vagy külföldről hazatért tanulókra vonatkozó iskolalistákat és felelősöket, és mérjék fel az egyházi és alapítványi iskolák, illetve a szakképző intézmények hajlandóságát is.

2. A tanulói összetételben jelentkező aránytalanságok elkerülése – szegregáció - érdekében, fontos tankerületenként egynél mindenképpen több intézmény ösztönzése a rendelkezésre álló szakpolitikai eszközökkel a magyar anyanyelvű, illetve a magyarul nem beszélő ukrán menekült gyermekek ellátására, együttműködési szándékaikat is mérlegelve
3. A létfenntartási támogatásért jelentkezők figyelmét hívják fel a tankötelezettségre és az óvodalátogatási kötelezettségre, és adjanak át számukra ezzel kapcsolatos tudnivalókat tartalmazó linket, magyar és ukrán nyelvű szóróanyagot.
4. A beiratkozáskor a szülők kapjanak ukrán nyelvű írásos tájékoztatót a magyar közoktatási rendszerről és az őket érintő szabályokról, lehetőségekről (pl. ingyenes étkezés).
5. A tankerületek és az önkormányzatok jelöljék ki azokat a felelősöket, akikhez a szülők és az iskolák fordulhatnak beiskolázási kérdéseikkel; biztosítsák az anyanyelvi kérdezés és ügyintézés lehetőségét.
6. A szakszolgálatok továbbtanulási felelősei álljanak a szülők rendelkezésére a rendes és a rendkívüli felvételi időszakban. Kapjanak felkészítést a speciális lehetőségekről és problémákról. Az ellátás-ügyintézés idejére álljon rendelkezésükre tolmács.
7. A felsőfokú továbbtanuláshoz hasonlóan a középfokú továbbtanulási jelentkezés esetén is lehetővé kell tenni az ukrán osztályzatok átszámítását, hogy így automatikusan lehetségessé váljon a továbbtanulás olyan esetekben, ahol a felvételi sorrendet az osztályzatok alapján állapítják meg.
8. Ne követeljék meg a középiskolai központi felvételi megírását azoktól a gyermekektől, akik két tanévnél kevesebbet töltöttek a magyar rendszerben. Hivatalosan helyettesítsék ezt valamilyen más lehetőséggel, amelyeket a középiskoláknak el kell fogadniuk akkor is, ha felvételi követelményeik között szerepel a központi felvételi. Ilyen lehet például az általános iskola javaslata, a szóbeli felvételizés lehetősége, a méltányossági helyek rendszere.

9. Az Oktatási Hivatal állásfoglalását, miszerint az iskolák a rendes felvételi eljárásban is egyéni mérlegelés alapján felvehetik azokat, akik megfelelő nyelvtudás hiányában nem vettek részt a központi felvételin vagy ott rosszul teljesítettek, jogszabályban is rögzíteni kell.
10. A tanulói létszám 5-10 %-a erejéig a rendes felvételi eljárás során is vehessenek fel az iskolák olyan külföldi vagy a magyar iskolarendszerbe két éven belül bekerült tanulókat, akik nem teljesítik az iskola felvételi követelményeit. Esetükben azok az iskolák is tarthassanak szóbeli meghallgatást, felvételit, akiknek egyébként a jogszabály ezt nem teszi lehetővé, illetve ne legyen korlátozva, hogy a szóbeli hány százalékban számíthat bele a felvételi besorolásba.
Amennyiben a feltételeknek megfelelő tanulók a fenti lehetőség ellenére a központi felvételi megírása mellett döntenek, kapják meg azokat a könnyítéseket, amelyek a Köznevelési törvény alapján a BTMN tanulók számára járnak. A központi matematika felvételi feladatait fordítsák le ukránra.
11. Az oktatáspolitikai eszközök segítségével ösztönözzék a középfokú iskolákat az Ukrajnából menekült tanulók fogadására.
12. Hívják fel az iskolák figyelmét a felsőoktatási továbbtanulás külföldiek, ezen belül a szomszédos országokból érkezettek számára rendelkezésre álló speciális lehetőségeire, amelyek bemutatása az Oktatási Hivatal honlapján elérhető.

Az **érettségivel** kapcsolatos javaslatok

Ezen javaslatok már az idei érettségire is vonatkoznak, ezért gyors megvalósításuk lenne szükséges.

1. Azoknak, akik ukrán iskolában ukrán nyelvet tanultak, legyen lehetőségük szabadon választott tárgyként - azoknak, akik magyar nemzeti iskolában tanultak, szabadon választott tárgyként vagy idegen nyelvként - ukrán nyelvből érettségizni anélkül, hogy magyar iskolában igazolják a tantárgyi követelmények teljesítését (annál is inkább, mivel ukrán nyelvet oktató magyar iskola nincs, viszont a kidolgozott érettségi feladatok rendelkezésre állnak).
2. Az ukrán középszintű érettségi megszervezése központilag történjen.

3. A magyar mint idegen nyelv vonatkozásában legyen jogszabályban explicite kimondva, hogy ezt azon iskolák is megszervezhetik, ahol nincs ilyen oktatás, és hogy milyen szakos tanár érettségiztethet.
4. Azokból az érettségi tárgyakból, amelyekből lehet angol vagy német nyelven érettségizni, legyen erre lehetőség vendégtanulói jogviszony nélkül vagy a jelentkezési határidő után létesített ilyen jogviszonyban.
5. Azoknak, akik két tanévnél kevesebbet töltöttek a magyar iskolarendszerben, a közösségi szolgálat érettségiig történő részleges teljesítésével is lehessen érettségit tenni.
6. Amennyiben a fenti kérdésekben időben pozitív változás történik, az ideai érettségire vonatkozóan legyen lehetőség az érettségi jelentkezés módosítására.

III. Az oktatási intézményeknek és az oktatási személyzetnek a menekült gyermekek befogadására való felkészítésére vonatkozó javaslatok

Az alábbi javaslatok főleg a központi oktatásirányítás illetékességébe tartoznak. Szeretnénk hangsúlyozni, hogy a szolgáltatások biztosítása egyben a szükségletek elismerését is jelenti, azaz a finanszírozás mindenképpen oktatásirányítói feladat.

Ebből következik, hogy olyan területek és feladatok esetében, amelyhez az állami rendszer nem rendelkezik a szükséges kapacitással, kompetenciával, a civil, esetenként a magán szféra szereplőinek és szakembereinek bevonása szükséges. Mivel jellemzően állami feladatellátásról van szó (például: kárpátaljai roma családokról való gondoskodás), szükséges ezen szereplők költségeinek elismerése is.

1. A közoktatás intézményrendszerén belül az óvodák a helyi önkormányzatok fenntartásában működnek, így az átfogó menekültügyi ellátásban (nem csupán az oktatásban, de ott mindenképpen) különösen fontos az összehangolt együttműködés megszervezése. Mivel a központi kormányzathoz érkezik például az Európai Unió által az Ukrajnából menekültek ellátására fordítandó összeg, fontos az önkormányzati oktatási intézmények ezzel kapcsolatos költségeinek elismerése is.
2. Ahogyan a menekültellátás egészét, úgy az oktatási szegmenst is a súlyos információdeficit jellemzi. Ezt orvosolandó állítsanak össze az óvodák,

iskolák, szakszolgálatok és az iskolafenntartók számára egy kisokost az Ukrajnából menekült gyermekek fogadásával és ellátásával kapcsolatban. Ez tartalmazza a rájuk vonatkozó jogszabályokat (pl. óvodák és iskolák esetén a 130 ezer Ft igénylésének lehetősége és feltételei, alsóbb osztályba sorolás és speciális osztályozási szabályok, ukrán osztályzatok átszámítás, speciális érettségi és továbbtanulási feltételek, ingyenes étkezés stb.), illetve ajánlásokat a releváns információk elérésére. Ezt a kisokost juttassák el az összes állami, egyházi és magán iskolába, valamint szakszolgálathoz.

3. Az oktatas.hu honlapon legyen egy külön, jól látható helyen elhelyezett menüpont az Ukrajnából menekült gyermekekre vonatkozó oktatási szabályozás és módszertani ajánlások stb. bemutatására – hasonlóan a Covid idején erre a célra létrehozott menüponthoz
4. Az Oktatási Hivatalban, illetve a BM Köznevelési Államtitkárságán legyen egy kijelölt személy, akihez a témába tartozó kérdésekkel, problémákkal, javaslatokkal fordulni lehet.
5. A tankerületeknél, a centrumokban és az egyéb fenntartóknál, a szakszolgálatoknál és az EGYMI-kben legyenek felkészített felelősei az ukrán gyermekek oktatásának, ellátásának, akihez az iskolák és a szülők kérdéseikkel, problémáikkal, ellátási igényeikkel fordulhatnak. Nevük legyen elérhető a tankerületek és az iskolák honlapján.
6. Az Ukrajnából menekült diákokat fogadó állami, egyházi és magán intézmények egésze (nevelőtestület, egyéb dolgozók, tanulók, szülők) kapjon átfogó, differenciált felkészítést (tájékoztató, érzékenyítés, a menekült diákokhoz kapcsolódó egyéb szempontok, mint traumatudatos ellátás stb.)
7. Készüljön átfogó, a korai gyermekgondozásra vonatkozó, menekültspecifikus módszertani program az óvodák számára, amit megkap minden olyan intézmény, ahol megjelenik menekült gyermek.

8. Mivel rendelkezésre állnak kompetens civil és szakmai szervezetek által fejlesztett segéd- és képzési anyagok az ukrán gyermekek számára nyújtott gondoskodásban résztvevő szereplők számára (az anyagok célzottan, a szereplők különböző feladataira, szerepeire, kompetenciáira való tekintettel készültek), erősen javasolt ezen szervezetek és anyagaik bevonása az érintett szereplők felkészítésébe.

Szereplők

- a támogató civil szervezetek
 - a befogadó család
 - az önkormányzatok
 - az oktatási intézmény (vezetők, tantestület, pedagógus)
 - a többségi szülők
 - a tanodai dolgozók
 - a szakszolgálatok,
 - az oktatásirányítás,
 - a koragyermekkorai ellátás,
 - a hivatalos szervek
9. A fenntartók biztosítsák a szakszolgálatoknak, EGYMI-knek, iskoláknak az észlelt szükségletek alapján szükséges kompetens szakemberek – pedagógiai asszisztensek, nyelvtanárok, tolmácsok, tanácsadók stb. – alkalmazásának, megbízásának feltételeit, és/vagy kössenek együttműködési megállapodást a szükséges kompetenciával rendelkező civil szervezetekkel, szakemberekkel. Az egyházi és magánfenntartók esetén az állam biztosítsa az ehhez szükséges forrást.
10. Alakítsák ki országos szinten a menekültellátásban résztvevő iskolák, óvodák horizontális összekapcsolódásának lehetőségét a tapasztalatcsere, jógyakorlatok megosztása érdekében. Támogassák a külföldi tanulók ellátásában már tapasztalatot szerzett szervezetek és iskolák, óvodák által szervezett képzéseket, műhelyeket.

11. Tegyük elérhetővé az ellátásban részt vevő iskolák számára a már létező, külföldi tanulók integrálását segítő pedagógiai programokat, és igény esetén gyorsított eljárásban engedélyezzék azok bevezetését.
12. Országosan (minden érintett intézmény által elérhető módon) szervezzenek a nyelvtanárok részére magyar mint idegen nyelv tanár-továbbképzéseket, legyen nyilvános lista a szükség esetén felkérhető, ilyen feladatot vállaló magyar mint idegen nyelv tanárokról (lásd szakértői lista).
13. Legyen biztosított központilag az intézmények számára szükség esetén tolmács. Ebbe a feladatba (nyelvi nehézségek leküzdése az intézményekben, a tanulók és családjaik támogatása) bevonhatók az Ukrajnából érkezett szakemberek, illetve ukránul beszélő, nem szükségszerűen oktatási képzettséggel rendelkezők is.
14. Azok a tanulók, akiknek nem (vagy nem csak) a magyar nyelv okoz alapvető nehézséget az oktatási rendszerbe való belépéshez, egy felkészítő szakaszban minden típusú tanulási szükségletük alapján kapják meg a szükséges fejlesztéseket (például: írás-olvasás tanulás), és erre az iskolák kapjanak központilag finanszírozott támogatásokat (szükséglet szerint). Amennyiben ezt a feladatot civil szereplőkkel együttműködésben (például: tanodák) végzik, az ő költségeik is legyenek elismertek. Érdeemes a 130.000 forintos egyéni fejlesztésre fordítható összeg felhasználhatóságát erre a személyre szabott, komplex szakaszra is kiterjeszteni, hiszen a kezdeti egyénre szabott fejlesztés ilyen módon valósul meg.
15. A tanulási utak egyes mérföldköveinél (például: középfokú továbbtanulásra jelentkezés) szükséges egy szakmailag (menekültügyi ellátás dimenzióinak erős érvényesítésével!) megalapozott keret, ajánlás az intézményvezetők, valamint a szakszolgálatok továbbtanulási felelősei számára, hogy az Ukrajnából menekült diákok számára (akik sok esetben nyilvánvalóan nem képesek a többség számára kialakított hivatalos elvárásokat teljesíteni) akadálymentessé váljon a továbbtanulás lehetősége.
16. Szükséges a menekültügyi ellátásban résztvevő iskolai, óvodai szereplők számára is pszichoszociális támogatást biztosítani.

IV. Az ukrán tanárok és a kisgyermekkorai nevelés és gondozás (ECEC) személyzetének bevonására vonatkozó javaslatok:

1. Tegyük egyszerűvé és gyorsan megvalósíthatóvá az Ukrajnából érkezett szakemberek szükség szerinti bevonását a pedagógiai, gyógypedagógiai, pszichológiai ellátásba (honosítás folyamata, validálás rendszerének kialakítása, ahogyan az az egészségügyben is történt).
2. A tankerületek és centrumok adják be a kormányhivatalok foglalkoztatási osztályaihoz az ukrán menekült dolgozók iránti foglalkoztatási igényeiket.

V. A menekült gyermekek oktatásba való bevonását elősegítő célzott tevékenységekre vonatkozó javaslatok:

1. A személyre szabott fejlesztés, az egyéni tanulási utak kialakításához fejleszteni kell az intézmények és a pedagógusok képességét a differenciálásra, és a tanárok, diákok jelenlegi túlterheltségét is meg kell szüntetni az érdemi munkához.
2. Szükséges lenne egy, az Ukrajnából menekült tanulók magyar nyelvi fejlesztésére vonatkozó stratégiai elképzelés, mely rögtön a belépés pillanatában már biztosítja a diák számára a nyelvi képzést a számára szükséges szinten. Ennek az intenzív nyelvtanulásnak a kidolgozásában jelentős segítséget nyújthatnának a magyar mint idegen nyelv tanítását pedagógiai programjukban szerepeltető, valamint a kéttannyelvű, illetve nyelvi előkészítő osztályokkal rendelkező iskolák. A stratégia központi kidolgozása – teret adva az egyéni szükségletekhez való alkalmazkodásnak – komoly segítséget adna a befogadó iskoláknak, és biztosíthatná, hogy a szakszerű nyelvi fejlesztés minden érintett tanuló számára elérhető legyen.
3. Fontos lenne megjelennie az oktatás mindennapjaiban az Ukrajnából menekült diákok identitásának, kultúrájának, ezek pozitív elismerésének. A jelenlegi állapotokat figyelembe véve ehhez feltétlenül szükséges a pedagógusok és az iskola közösségének multikulturális fejlesztése, érzékenyítése.
4. A pedagógusok képzése és továbbképzése folyamán az általános multikulturális szemlélet mellett fontos megjelennie a krízishelyzetek esetében hangsúlyos traumatudatos megközelítésnek. Mind a külföldi tanulók tágabb csoportjával, mind a menekült diákokkal való pedagógiai munkára („menekültkompatibilitás”) fel kell készíteni a gyermekekkel dolgozókat.

5. Az Ukrajnából menekült SNI tanulók szükségleteikhez igazított pedagógiai ellátásával kapcsolatban nincs hozzáférhető útmutatás, így szükség lenne a velük kapcsolatos nyilvános adatokra is (az ellátórendszer tagjai sem tudnak róluk). A szakszolgálatok leterheltségére tekintettel fontos lenne az Ukrajnában kiállított szakértői vélemények elismerése.
6. Feltétlenül szükséges az ellátást végző szakszolgálatok számára is tolmácsolást biztosítani, mert jelenleg nagyon komoly akadályt jelent a nyelvi korlát.
7. A tanórán kívüli szabadidő eltöltéséhez szükséges a források és lehetőségek központi biztosítása minden érintett intézmény számára, hogy a saját tanulóik igényei alapján szervezhessenek meg tanórán kívüli rendszeres tevékenységeket.
8. Szabályozásváltoztatással, illetve a szabályok egyértelművé tételével biztosítani kell civil szervezetek és szakemberek bevonásának lehetőségét a tanórán kívüli programok szervezésébe, az egyéni szükségletek kielégítésébe (korrepetálás, fejlesztés, pszichológiai **segítség**) **akár a 130 ezer Ft terhére, akár pro bono tevékenység keretében.**

VI. A menekült családok és közösségek megszólításához és a több érdekelt felet érintő, ágazatközi együttműködés biztosításához kapcsolódó javaslatok:

1. Az alapvető és aktuális információkat országos és helyi szinten is elérhető és érthető formában hozzáférhetővé kell tenni az Ukrajnából menekült családok számára. Az információk mellett meg kell adni azt is, hogy az egyes hivataloknál, ügýtípusoknál hogyan lehet információt kérni, problémát jelezni.
2. Fontos annak felmérése, hogy az ukrán családok hogyan értékelik a számukra, boldogulásukhoz kialakított kereteket: szükséges rendszeresen véleményt és javaslatokat kérni, és a visszajelzések fényében javítani a szolgáltatásokon, szabályozáson.
3. Az aktív részvétel (mely az információhoz való hozzáférés mellett az integrációban is nagy szerepet játszik) elősegítése érdekében az iskolában ösztönözni kell az ukrán szülőket az iskolai életbe való bevonódásra, az

iskola dolgozói és a szülői közösségek segítségével. Ehhez érdemes ukrán nyelvű tájékoztató anyagokat létrehozni.

4. A helyi iskolai közösségi élet megszervezéséhez az iskolának szüksége van költségvetésre, melyből e programokat finanszírozhatja, a diákok, szülők, tanárok igényei szerint. Szélesebb körben – helyileg, de iskolán kívül is – önkormányzati vagy civil szervezetek is részt vehetnek – költségeik elismerése mellett, oktatási vagy közművelődési forrásokból – e társadalmi integrációt katalizáló tevékenységek szervezésében.
5. Szükséges, hogy az iskolákban és a tankerületekben legyen olyan szereplő vagy fórum, aki figyelemmel kíséri a menekültellátással kapcsolatos aktualitásokat, és mind a dolgozók, mind a családok segítségére tud lenni szükség esetén (akár a megfelelő és adekvát segítséghez tudja irányítani).
6. Nem csak az oktatás területén kell átlátható helyzetet és viszonyokat teremteni. Fontos, hogy az Ukrajnából menekültek egy koherens, összehangolt rendszerben könnyen tudják megtalálni a számukra aktuális segítséget, és a különböző intézkedések (például: egészségügy, szociális ellátások, oktatás, gyermekvédelem stb.) ne kerüljenek egymással ellentmondásba.
7. Át kellene tekinteni, hogy a szociális ellátások közül melyeket lenne szükséges menedékesek, illetve gyermekeik számára biztosítani, és meg kéne teremteni ezek igénybevételének technikai lehetőségeit. (Például otthongondozási díj vagy mozgáskorlátozott igazolvány igénylése.)
8. Az egyes területeken dolgozók számára világossá kell tenni az Ukrajnából menekültekre vonatkozó szabályok és eljárások összességét, rendszerét, és szükséges lehetőséget biztosítani a társterületek vonatkozó szabályozásainak megismerésére. Ösztönözni kell a más rendszerekben dolgozó kollégák együttműködését, team-munkáját, a szakmai kapcsolatok kialakítását.
9. Ki kell alakítani azokat a mechanizmusokat, amelyek lehetővé teszik a hatályos jogszabályok gyakorlati alkalmazása során felszínre kerülő ellentmondások, hiányosságok visszajelzését a mihamarabbi javítás érdekében.